

גליזון
באר
הכהנה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

ואתחנן - נחמו

מכון
באר
האמונה

תוכן הענינים

פרשת ואתחנן

- א נחמו עמי יאמר אלוקיכם - הנחמה בזה עצמו שאנו עמך ואתה אלוקינו.
- ב כי אתם המעט - ההכנעה מתוך הכרה כי הכל מידי הנורא.
- ג והשבות אל לבבך - להשריש בקרבנו את ידיעת האמונה ממוח ללב.
- ה מי שברא יומו ברא פרנסתו - דאגה מנין
- ו כשמעו את רינתם - החכם מכיר בנוראו מיד בעת הטובה
- ז ואתם הדבקים - כל ישראל יש להם חלק בקרבת ה'
- ח אלוקים קרובים - קירבתינו אל ה' בעת התפילה.
- ט נכל קראנו - הקב"ה שומע תפילת כל הקוראים אליו באשר הם
- י נכל לבבך - תפילה הבאה מקירות לב בפרט בעת צרה מתקבלת ביותר
- יא קראנו אליו - כח התפילה לשנות הטבע
- יב לבכם זה להם ליראה - ענין היראה ועשיית גדר וסייג לקדושת ישראל.
- יד ובקשתם משם - אף ממקומו המרוחק ימצא את ה'
- טו ואהבת את ה' נכל לבבך - אפילו כשאנו מרגיש בלבנו כל הרגש קרבת ה'
- טז 'עשרת הדברות' קבלת התורה - הזמן גרמא לקבלת התורה.
- יז כסאות למשפט - ההכנה לקראת יום הדין הקרב ובא.

ואתחנן

מקאברין זי"ע (הובא בספר 'יסוד העבודה' מכתבי קודש אות נג) ... כללו של בטחון להאמין באמונה שלימה שכל דבר הנעשה מה' שהוא טוב לכל, והכל נעשה לטובת האדם, ומה שאינו בהבנת האדם (יאמין ש) הטובה הנעשה הוא בערך דבר הנסתר מהשגה ובוודאי היא יותר טובה, וד"ל. עכ"ל. ונראה ביאור דבריו שהטובה הממונה מתחת ההסתר כה גדולה היא עד שאין ביד האדם להשיגה...²

בעי"ז ביאר הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (ואתחנן תרנ"ו) בהפטרה (ישעי' מ א) נחמו נחמו עמי יאמר אלוקיכם, במה יתנחמו עם בני ישראל – בזה גופא שה' הוא אלוקיהם, כלומר, שאף הצרות והגלויות מאתו באים

נחמו עמי יאמר אלוקיכם – הנחמה בזה עצמו שאנו עמך ואתה אלוקינו

'שבת נחמו'*, הזמן גרמא להתחזק באמונה פשוטה בבורא עולם ובהנהגתו שכל מאי דעביד לטב עביד. כי רק באמונתו זו יתנחם על גלותו וצרותיו בכלל ובפרט, מתוך הבנה שגם בעודו בגלותו הוא וגורלו נתונים בידי שמים – ולא עזבו ה', ואף כאשר בורא כל עולמים מסתיר את עצמו בהסתרה שבתוך ההסתרה ולא עוד אלא שהוא מכה בכניו, אין זה אלא רחמים וחסדים מלפני המקום.

ואדרבה, עצם עניין ההסתרה הוא דבר גדול, כי יש בו נתינת משנה תוקף לדבר, וכמו שאמר הרה"ק

א. איתא בספר 'מנהג טוב' (י"ל שנת תרפ"ט מתוך כתי' עתיק של חכם אחד מחסידי איטליא) שמנהג טוב שלא להסתפר עד ערב שבת 'נחמו', וכבוא ערב שבת נחמו חייב לספר עצמו, לשמח גופו, ולקבל השבת בשמחה ובטוב לבב, ויתנחם בנחמות מרובות, וה' ינחמנו בנחמת ציון עיר שלם.

כיו"ב כתב המהרי"ל זי"ע (סדר תפילת ט' באב אות כו), כי שבת נחמו הוא השבת הסמוך אחר תשעה באב, וישמחו כל העם ויבטחו בנחמת הגואל. וכן כתב כבר ה'ריטב"א' (תענית כו): על המשנה בתענית (שם) 'לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב', ומפני זה נהגו לעשות סעודה בשבת שלאחר תשעה באב. וכך כתב בספר 'בן שועיב' (לתלמיד הרשב"א) פר' ואתחנן, שמצווה לעשותו כיום טוב (הובא ביוסף אומץ' תתעד).

ולא רק לשעתה הייתה נחמת ה' אלא לדורות, וכדברי חז"ל (ילקוט ישעי' תמה ד"ה נחמו) 'נחמו נחמו עמי יאמר אלוקיכם', 'אמר' לא נאמר אלא 'יאמר' בלשון עתיד, כי בכל שנה ושנה הקב"ה מנחמנו - נחמו נחמו בני על חורבן הבית והמקדש, נחמו על ערי יהודה וירושלים שנהפכו לחרבות ולשממה, ומעתה תתנחמו בבנין הבית השלישי שיבנה במהרה בימינו (עיי' עץ אפרים, דרשת פר' נחמו תרפ"ג).

יותר מכך מצאנו בדברי החת"ם סופר זי"ע (מסעי עמ' קס"ד ד"ה והיה מודי, וע"ע בהגהות שו"ע או"ח סי' תקנ"א) בשם ה'ירושלמי' (סוף תענית) דאחר ט' באב מתחיל חודש אחר, ובזה פירש את הפסוק 'והיה מידי חודש בחדשו', פירוש שמתחדש חודש בתוך חודש. ונראה לי, דמשום הכי נוהגין לקרוא לחודש שנתחדש אחר ט' באב חודש 'מנחם', וזה הפירוש חודש בחדשו, היינו שעד ט' לחודש הוא החודש הראשון ונקרא 'אב', ואחר כך בא החודש השני שנקרא 'מנחם', וזה גם פירוש 'ומידי שבת בשבתו' שקאי על שבת נחמו, שאז יבוא כל בשר להשתחוות בהר בית ה' (ואכן, בתשובות חת"ם יש תשובות המצוינות לתאריך 'חודש מנחם', (כתשובה ד' בחלק או"ח, ועוד הרבה מתשובותיו).

ב. ודוגמה לדבר, כי העולם מחשיבים את ה'צדיק נסתר' יותר מצדיק שאינו נסתר, ו'להבדיל' יגנו ביותר את ה'רשע נסתר' אשר אין תוכו כבדו – נראה מבחוץ כ'צדיק בדורו' ובאמת 'שבע תועבות בלבו'. כך כביכול, בשעה שהקב"ה משכין עצמו בתוך בני ישראל באופן של 'ואנוכי אסתר אסתיר' - הסתר בתוך הסתר, הרי זה מורה על גודל 'השראת השכינה' אשר בקרבם בעת ההיא, על כן 'חיזקו ונתחזקה' ותדעו כי דיקא בשעה שהאדם רואה צרות באות עליו, ואומר צר לי המקום מרוב צרות ודחקות, יתנחם בבוראו, הנמצא עמו כעת יותר מאשר בזמני האורה.

באחד השיחים שאל הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע את בנו הצעיר של הרב מפיעטרקוב, שעבר את מאורעות ה'מלחמה' - האם ראה בעיניו את ה'משרפות' והקרמטוריומים אשר שם שרפו הרשעים רבבות בית ישראל. ויען, הן, אכן כמו עיני ראיתים. הוסיף הרה"ק ומיד שאלו, האם ראית גם את הקב"ה באותו מקום אפלה וחשכה... כאומר, גם בתוך

ממנו יש עושר ונכסים ומנוחה. ולא ירע לבבו לאמר - למה זה ה' תרדפני באפך חנם, ולרעי הפחות ממני נתת כל טוב, וכי לא טוב היה לך להעניק לי מוטובך, הרי כל כוונתי לשבת בבית ה' באהלי תורה ואלה הסיבות מבטלים אותי חנם, כי לא כן הדבר, כי עמקו מחשבות ה' לא יבינם כל יושבי תבל. כי אולי רצון הש"י לנסותו אם ירהר אחריו, אך זה ענין עבדות להש"י להאיר מתוך חשיכה את לבבו לשמים, כמ"ש (בפרשתן ו ה) 'ואהבת את ה' אלוקיך בכל נפשך' - אפילו הוא נוטל את נפשך, והנה

– לטובה ולכרכה, וכל מאי דעביד רחמנא לטב עביד. ידיעה זו תטיף טללי נוחם על נפש כל חי, שלא יצטער אף בבוא עליו צרה וצוקה.

וכן איתא מהרה"ק ה'תפארת שלמה' זי"ע (פר' וארא ד"ה והוצאתי) וז"ל, ...כי כן נכון להיות האדם מאמין בה' בכל דרכיו ומקריו, וכשם שמברכין על הטובה, כך יברך אף אם ישיגוהו פנעי הזמן חלילה, ורבו עליו המטרדיים המבטלין אותו מעבודתו ולימודו, ואילו לחברו הגרוע

ההפיכה אפשר וצריך לראות את ה', כי באמונה יראה גם שם את יד ה' שהרי אין דבר הנעשה מאליו בעולם הזה, והכל מיד ה' נעשה לטובה ולכרכה, אלא שאנו מעוטי שכל להבין מה טובה יש בה.

ומפורש אמרה תורה בפרשתן (דברים ד ז) 'כי מי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו כה' אלוקינו'... וכמובא במדרש (דבר ב) אמר רבי תנחומא, מעשה בספינה אחת שנסעה בין גלי הים, וכל נוסעיה היו 'עובדי כוכבים' מלבד יהודי אחד שנסע בה. בהגיעם לאחד מאיי הים נתנו הנכרים מעות ליהודי וביקשוהו עלה נא ליבשה והבא לנו משם דברי מאכל ומשתה. אמר להם היהודי - 'אכסנאי אני, וכי מכיר אני להיכן אלך', כמוני כמוכם ואין לי 'מכירים' בעיר הזאת, מנין אדע להיכן אלך. השיבו לו הנכרים 'בכל מקום שאתה הולך אלוקיך עמך. הרי (כתוב) אשר יש לו אלוקים קרובים אליו', כלומר, לא תוכל לומר שהנך כאורח הנמצא כאן לבד, כי לעולם אינך לבד - שהרי בכל מקום שתלך יש לך אלוקים שהוא קרוב אליך, ונמצאת מהלך תמיד יחד עם ה' (כביכול) ולעולם אינך יחידי בדד...

אמור מעתה, אם ערלים הללו הבינו כן, מה נאמר אנו בניו רחומיו של הבורא, כמה יש לנו להשריש בקרבנו שהקב"ה הולך עמנו בכל צעד ושעל והכל ממנו (הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע היה חוזר רבות על דברי מדרש הלז).

ג. סיפר לי יהודי אחד, שהלווה לחברו סכום גדול ביותר, וכבר עבר 'זמן הפירעון' ועדיין לא פרע הלה את חובו, ואף לא שת לבו לכל הפצרות המלווה שיחזיר כבר את הלוואתו, וכבר הגיעו פני הדברים שהסכים המלווה לוותר על חלק ניכר מהסכום, כדי שלכל הפחות הנשאר יהיה לו לפליטה, אך גם זאת לא שילם הלווה. באותה שעה הגיע זמנו של המלווה לשלם מיסים ל'מס הכנסה', אך דא עקא שלא היה בידו לשלם את המיסים, ואף שכל בר דעת נותן כל אשר לו בעד נפשו, ואף לוה ממון בכדי להיפטר מהרשויות הדורשות את המס, אמנם מרוב טרדותיו ובלבוליו הזניח את הדבר ולא שילם את המס, אחר זמן פנה אליו 'רואה החשבון' שלו ובישר לו שמצא איזה סעיף הפוטרו לגמרי מתשלומי המס של כל השנה וכמובן שמאד שמח אותו הסוחר בבשורה זו, והנה לא ארכו הימים והלווה החזיר לו את כל החוב עד הפרוטה האחרונה, אז הבין היהודי כי אדרבה, דייקא במניעת הלווה מלהשיב את ההלוואה בזמנו (ואף זמן רב לאחמ"ס) ניצל כספו, כי אם היו מעות בידו הרי היה נוהג ל'בר דעת' ומיד היה משלם את חובו לרשויות המס. ואמר הסוחר, הבט כמה צער ומכאוב הצטערתי על איחור הפירעון, ולא ידעתי שעלי לשמוח בכל יום שהוא מתעכב כי אינו אלא 'שומר' עבורי את כל הסכום לכשיבוא העת הראוי שיוכלו המעות להישאר בידו.

ד. מספרים על הגאון החסיד הנודע רבי שמואל מונקיס זצ"ל מגדולי חסידיו של הרה"ק בעל התניא זי"ע, שפעם אחת פרצה שריפה בביתו וכילתה את כל רכושו עד שנותר בעירום ובחוסר כל, ורק בקבוק 'משקה' הצליח להציל, ותיכף רץ עמו אל בית המדרש לשתיית לחיים, ובתוך כך פתח בריקוד בשירה ובזמרה 'שלא עשני גוי... שלא עשני גוי', ידידיו חשו אליו מיד בחשש שמא השתבשה דעתו מגודל צער השריפה, נענה אליהם רבי שמואל ואמר, הן אילו הייתי מגויי הארצות שהמה משתחוים להבל וריק לאלילים, אזי גם 'אלוהי' היה 'נשרף' בשריפה זו, אך עתה שיהודי אני ואלוקי הגדול חי וקיים, על זה בלבד ראוי להודות בכל לב, ולכן הנני מפזז ומכרכר - 'שלא עשני גוי'...

ולכן קוראים 'עשרת הדברות' בפרשת יתרו בימות החורף, ושונים לקוראה בפרשת ואתחנן בימות הקיץ, ואמרו צדיקים הטעם, שיש בזה להזכיר לאדם שבכל מצב הוא מחויב האדם להשריש בדעתו באמונת אומן כי 'אנכי ה' אלוקיך', בין בקור ובין בחום, בין במים ובין באש חייב להאמין שה' הוא אלוקינו אחד יחיד ומיוחד.

וביאור הדבר, כי ידוע שהקב"ה ברא עולמו 'להיטיב לבריותיו', ומה שלפעמים מייסר הקב"ה את האדם בייסורים ומכאובים (פשיטא שאין לנו קרוצי חומר הבנה בכבשוננו של עולם, אך לפי פשוטו) אינו אלא מאחר שרצונו שנדע אותו ונכניע לבבנו אליו. על כן, אם אין האדם שם על ליבו לדעת את ה' בעת אשר מאיר לו (כטבעו של עולם), מה עושה הקב"ה - מסתיר פניו ממנו, ומביא עליו ייסורים. ואכן, מיד כשישים אל לבו שהקב"ה עומד מתחת להסתרה זאת, ויכנע תחתיו באמרו - ה' הוא האלוקים, מעתה אעבוד אותו בלב שלם, מיד יסורו כל הייסורים ויתבטלו ממנו כלא היו.

והשבות אל לבבך - להשריש בקרבנו את ידיעת האמונה ממוח ללב

בפרשתן (ד לט) 'וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלוקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד', הנה, פסוק זה כלל גדול בתורה הוא, שישיריש

'נפש' הוא מלשון רצון, כמו שנאמר (בראשית כג ה) 'אם יש את נפשכם', ולזה אמר הכתוב 'אפי' הוא נוטל את נפשך' - פי' רצונך. (היינו) שנוטל ממך הרצון להשיי' ע"י מרדת הפרנסה וכיו"ב, אעפ"כ 'ואהבת' ולא יקשה בעיניך על השי"ת.

כי אתם המעט - ההכנעה מתוך הכרה כי הכל מידי הבורא

בפרשתן (ז ז) 'לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכם ויבחר בכם, כי אתם המעט מכל העמים', איתא בגמרא (חולין פט.) אמר להם הקב"ה לישראל, חושקני בכם, שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה אתם ממעטין עצמכם לפני, והכנעתם באה מתוך הידיעה שלא כוחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה - אלא את הכל עושה קוב"ה בכבודו ובעצמו, ומכיוון שכן מכניעים עצמם לפני ה', לזה חשק ה' בבני ישראל.

ה. כך אמר הרה"ק הרבי רבי בונים זי"ע (מדרש שמחה ערך עונה וגאונה) דלכן נקראים בני ישראל יהודים, כי הם כמו האות יו"ד, שהיא הקטנה מכל האותיות, ונשתנית משאר האותיות, כי בכל האותיות אפשר להמשיכם ולהגדילם כרצון הכותב הן באורך הן ברוחב, פרט לאות יו"ד שאי אפשר להאריכה, כי אם ימשיכוה למטה תיהפך לוא"ו, ואם לצדדין תיעשה דל"ת או רי"ש, וכמו כן עם בני ישראל - כי אתם המעט מכל העמים, שממעטים עצמם, וסבורים שאינם עושים מעצמם מאומה - לא באורך ולא ברוחב, ואינם כי אם נקודה קטנה המקבלים שפע מהבורא יתב"ש, לכן חשק ובחר ה' בהם, ומי שאינו מחזיק עצמו כן יצא מכלל 'יהודי' כביכול... כמו שבכתובה אינה נחשבת לאות יו"ד.

ו. סיפר כ"ק אדמו"ר מאלכסנדר זי"ע שפעם נענה הרה"ק הישמח ישראל זי"ע ואמר על עצמו, שהוא היהודי הגרוע ביותר בכל העיר אלכסנדר, ובכל העיר אין אדם פחות ממנו, ובענוותנותו המשיך לבאר, א"כ, מדוע נבחרתי לשמש כרבי ומנהיג לעדת הרבבות, כי ידעו החסידים שלא אוכל לבוא לידי שמץ של גאות חלילה, והטעם, כיוון שאין בי אפילו מידה טובה אחת, ובמה אתגאה. על כן, אנא, הזהרו שלא ללמוד ממני ומדרכי חלילה כי מכף רגל ועד ראש אין בי מתום. ורק דבר אחד תלמדו ממני, שאעפ"י שאין בי לא תורה ולא מצווה, מ"מ הנני מחזק את עצמי בשמחה רבה בכל עת, ודבר זה משכו וקחו לכם ללמוד ק"ו, כי אם אני השפל שרוי בשמחה לא כ"ש אתם שיש בכם טובה הרבה וודאי יש לכם לשמוח בכל עת.

פעם אמר הרה"ק הישמח ישראל זי"ע באוזני החסיד המופלג רבי משה בוים זצוק"ל, באים אלי אנשים רבים לשאול בעצתי, ולקבל הדרכות בעניינים מרובים, חלקם אף בעניני פיקוח נפש. מאין אדע כדת מה לענות להם, וכי מלאכים לוחשים לי באוזני את התשובות לשואלים. אלא שבתפילת ערבית הריני מכוון ומתחנן בכל לבי לפני הבורא 'ותקננו בעצה טובה מלפניך', בכוח תפילה זו יש בידי ליעץ בסייעתא דשמיא ולהשיב לשואלי דבר ה'. ואכן העיד רבי משה על תפילת ערבית בבית המדרש באלכסנדר שהייתה נערכת בכוונה ובהתעוררות רבתי, ואף כותלי בית המדרש בערו באש התפילה.

ז. כיו"ב ביאר הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע, 'בנאות דשא ירביצני, על מי מנוחות ינהלני, נפשי ישוב, ינחני במעגלי צדק', כל הכתוב בלשון נסתר הוא, כי מתחילה - כשהכל מתנהל אצלו על מי מנוחות, הרי הוא מזכיר את הבורא יתברך רק בלשון נסתר - שאינו רואה אותו במוחש, אבל כאשר ח"ו 'כי אלך בגיא צלמוות' - כשייסורים באים עליו, אז כבר רואה את הבורא עומד לפניו, ומדבר אליו בלשון נוכח כי אתה עמדי, וזהו עבודת האדם, להתקרב אל בורא בעת שהוא טוב ומיטיב עמו, ובכך יאריכו לו מן השמים את ימי הטובה.

ובך ביאר הרה"ק רבי אהרן הגדול מקארלין זי"ע (הובא ב'ברכת אהרן' עמ' ד) וידעת היום - ידיעה אחת על האדם לידע במוחו ואף להשיב אל לבו, כי ה' הוא האלוקים - הוא הבורא והוא המנהיג לכל הברואים 'בשמים ממעל ועל הארץ מתחת', אין עוד - פירוש, יותר מידיעה זו אין צריך האדם לדעת...'

אמנם, לא בשמים היא אלא 'בפיך ובלבבך לעשותו', כי בכל יהודי מושרשת האמונה, כדברי הרה"ק היסוד העבודה' זי"ע (סוף מכתב טז), וז"ל. ושמעתי מאדמו"ר זי"ע מלעכאוויץ שאמר היהודי צריך להאמין

האדם בקרבו את האמונה התמימה בה', וכמו שאמר הכתוב 'והשבות אל לבבך', כי אין די בזה שתהא לו האמונה כ'ידיעה' במוחו, אלא עליו להשיבנה אל לבו ולהשרישה בקרבו. כלשונו של הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (הובא ב'אמרי הרי"ם' בפרשתן), וז"ל. 'יש להם לחסידים ידיעה גדולה, אף על פי בן צריך להיות והשבות אל לבבך', כמו שכתוב אחר כך 'אין עוד' - ולפי הפירוש הפשוט נראה שנקבע בכל אדם הידיעה ש'אין עוד', ובאמת אין זה ענין קל כדאיתא בזה"ק (ח"ב קסא). שיאמר אדם עשרה פעמים ועשרים ואלף... עד שיהא נקבע בלבו שאין עוד...'

ח. סיפר הגאון החסיד רבי מענדל פוטערפאס זצ"ל, מה דהוה בדידיה בשנים קדמוניות כשאסרו שלטונות רוסלאנד (רוסיה) את שמירת תורה ומצוות, פעם אחת היה ר' מענדל עם הרה"ק מריבניץ זי"ע (שהיה כידוע מסכן את נפשו למול ילדי ישראל) באיזה 'ברית מילה', אשר אבי הבן היה מרודפי הדת, ולא אבה בשום פנים ואופן למול את בנו הנוולד לו, אך האם היולדת הזמינה אותם לערוך ברית מילה - כשיגיע יום שבעלה יצא מן העיר לדרך רחוקה, וכך הוזה, ביום יציאת הבעל למרחקים שלחה טעלעגראם אל הרה"ק שיבוא למול את הרך הנוולד. תיכף יצא הרה"ק מריבניץ עם רבי מענדל אל עבר המחוז שבו התגוררה האשה, ובקושי רב עלה בידם להעביר את סכין המילה בגבולות אותו העיר, ומל הרה"ק את התינוק כדת וכדין, בתוך כך החל דם רב לזוב מהתינוק ולא פסק, אך דא עקא שלא יכלו להחיש רופא שיטפל בתינוק מחשש שמא יודע הדבר לאב, ואולי אף ימסור הרופא לשלטונות על המילה האסורה. מיד סגר הרה"ק מריבניץ א"ע בחדר הסמוך למשך דקות ספורות, וכאשר יצא מן החדר פסק הדם לגמרי ללא שום השתדלות, וחזרו לעירם. לאחר מעשה שאל רבי מענדל את הרה"ק מה היו מעשיו בהיותו בחדר פנימה, וכיצד נעצר שטף הדם, סיפר לו הרה"ק שעמד וחילה את פני קונו - וכך אמר 'אבי שבשמים' הנה עשיתי כעת מצווה רבה, אבקשך שלא תביישני, ואכן שמע הקב"ה את תפילתי.

נענה רבי מענדל ברוב ענווה ואמר, הנה אני עם כל תורת החב"ד שלי - כאשר ראיתי דם לנגד עיני אבדו עשתונותי, ואילו הרה"ק מריבניץ באמונתו הפשוטה פעל (בתפילתו) גדולות ונצורות. כאומר, עבודה גדולה היא להשריש אמונתו שבמוחו לתוככי הלב.

וכבר מצינו להרה"ק היסוד העבודה' זי"ע (מכתב כה) וז"ל. וכתב הצדיק ר' ליב מדוקאר נ"ע - תלמיד מובהק של הרה"צ המגיד ממעזריטש... דע בני שמן אמונת השכל לאמונת הלב רחוק יותר מאשר מן הארץ לשמים. ט. וכן כתב הרה"ק היסוד העבודה' זי"ע באגרת קדשו (מכתב טז) שיש לומר 'אני מאמין' בכל יום אע"פ שעדיין אינו מאמין בזה, שהרי כתב הרמב"ם (הלכות גירושין פ"ב ה"ב) דהמחויב לגרש את אשתו ומסרב לעשות כן, 'מכין אותו עד שיאמר רוצה אני, ויכתוב הגט, והוא גט כשר'. ומבואר הטעם, כי הרצון האמיתי של כל יהודי הוא לעשות רצון קונו, אלא שהשאור שבעיסה (יצה"ר) מעכב, 'וכיון שהוכה עד שתשש יצרו ואמר רוצה אני, כבר גרש לרצונו', וכל שכן שמועלת אמירת 'אני מאמין' להחשיבו כמאמין, כי דיבורי קודש הם סגולה נפלאה לכך.

ובמקום אחר (מכתב כה) כתב 'ורבינו המנוח קדוש ה' ר"מ זלה"ה אמר', לפרש מה שאמר עקביא בן מהללאל (עדיית ה' ו) 'מוטב לי להקרא שוטה כל ימי, ולא להיות שעה אחת רשע לפני המקום', דעדיף שיצעק אדם כל היום כולו שהוא מאמין בהשי"ת, אע"פ שעדיין אינו עומד בדרגה זו, ויהא חשוב בעיני אחרים כשוטה, 'ואל יהיה רשע שעה - אחת' שלא ירשיע ויבא לכפור באחת זו האמונה, כמו שאמרו (מכות כד.) 'בא חבקוק והעמידן על אחת, שנאמר (חבקוק ב, ד) וצדיק באמונתו יחיה, ומסיים וכותב בשם רבו 'ואמונה שלימה באמת היא רוח'ק'.

י. גם יש לו להתפלל על האמונה - שיזכהו הקב"ה להאמין בו בכל לב באמת ובתמים, וכך אמר הרה"ק ה'שפע חיים' זי"ע, כנתינת טעם מדוע אנו אומרים 'אני מאמין' אחר התפילה, והרי עלינו להאמין בה' בכל עת ורגע, אלא להורות בזה כי רק אחר התפילה נזכה לשלימות האמונה.

'אני ראשון ואני אחרון' - שאם אכן יזכור האדם בעצמו מידי יום ביומו בתחילת היום - (ראשון), והן בסוף היום (אחרון), כי ה' אחד הוא מנהיג לבירה, ורבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום, 'אם אתה עושה כן' אזי אין אלוקים (גימטריא הטבע), תזכה לחיות בהכרה שהכל הוא מיד ה' ולא מדרך הטבע, וממילא תשלוו נפשך ותשקוט סערת לבך.

מי שברא יומו ברא פרנסתו - דאגה מנין

בפרשתן (ג כג) 'ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר, ביאר הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זי"ע (ח' הרמ"ל פר' ויחי ד"ה ויכרכם, ובהערות שם), תחינתי אל ה' - שיהיה בטחוני בו חזק מאד, עד שלא אדאג כלל דאגת המחר, ורק עת ההיא יהיה לנגד עיני, ותו לא מידי.

ביו"ב פירשו (יסוד האמונה לאחד מתלמידי החוזה ועוד) את הפסוק 'ידעת היום', שהקב"ה אומר לאדם - כל

אשר הוא מאמין ורק שעבים מכסים אותו, ולזה כתיב ואמונתו לעד קיימת.

מתאמרא בשם המגיד מדובנא בביאור הכתוב (ישעיה מד ו) 'כה אמר ה' מלך ישראל וגואלו ה' צבאות אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלוקים', כי הנה נצטוונו לקרוא בכל יום תמיד פעמיים באהבה 'שמע ישראל' בבוקר ובערב, וזמנם הדבר להשריש האדם בנפשו הן בתחילת היום בטרם יצא לעסקיו ולמלאכתו - כאשר הוא עומד לעסוק עם אחרים בעניני מסחר או בשאר ענינים, ופעמים רבות נראה לאדם כי פלוני משיג גבולו, או שיבוא לחשוב שהצלחתו או הצלחת פלוני באה לו בזכות ה' כשרונות' והחריצות וכיו"ב. והן בסוף היום כשכבר נגמרה מלאכתו ושוב עולים במוחו מחשבות כגון דא, יזכיר לעצמו שה' אחד, אין שום כח מלבדו, אפס זולתו והכל בציווי ממעל יבוא הן ברווח הן בהפסד, ואין האדם עושה מאומה מעצמו". וזהו שאמר

יא. הרה"ק הרב' בעל התניא זי"ע דפק פעם על דלתי ביתו של הרה"ק המגיד ממעזריטש זי"ע, שאל המגיד מעבר לדלת, מי הוא העומד שם, ענהו בעה"ת, 'אני הוא זה', פתח לו המגיד את הדלת והכניסו לביתו, בלכתו אמר לו המגיד, למחר שים פעמיך למקום פלוני, ויעש כדבר רבו, ובהגיעו נכנס לביהמ"ד והשתתף ב'סעודת ברית' שהתקיימה שם, באמצע הסעודה נעלם מעם השולחן כף אחת עשויה זהב, וכמובן שחשדו מיד ב'אורח' כיון שלא הכירוהו, ניגשו אליו בעלי הסעודה ובקשוהו שיחזיר את הגניבה, ענה ה'אורח' ואמר, 'לא אני גנבת... לא אני... לא אני', וכך המשיכו לבדוק את תרמילו ומלבושיו והוא מצווח ואומר 'לא אני... ורק לאחר שלא מצאו אצלו מאומה הניחוהו לנפשו. בחזרו אל רבו המגיד סיפר לו גופא דעובדא היכא הוי, נענה המגיד ואמר לו, הן אמש אמרת 'אני הוא זה' (איך בין דאס), ועל זה הוכרחת היום לזעוק רבת פעמים 'לא אני הוא זה' (ס'איז נישט איך), ולימוד גדול יש כאן, שלא ירגיש האדם בנפשו 'אני' עשיתי כך וכך אלא ידע שהכל 'מעשי ה', ואין הדברים אמורים לענין 'אמירה' גרידא, אלא שיזכור תמיד את ה' אדון הכל, ואז כביכול לא יצטרך בורא העולם להראותו ח"ו שאין לו כלום 'משלו' אלא הכל מאתו בא.

וכבר ביאר הרה"ק בעל ה'תניא' זי"ע מדוע נהוג עלמא כשהם נוסעים לאיזה מקום למנוחת הנפש יסעו אל עבר הים, על ההרים, או בנאות דשא. כי כל בלבול דעתו של אדם בא לו מחסרון האמונה - על ידי שדעתו מיושבת עליו - בידיעה כי הכל נעשה משמים ואין אדם עושה מאומה, ואין בכוחו לא ליטול מחברו ולא לתת לו... והנה במקומות הללו לא נגעה בהם יד אדם. והם עומדים כמתכונתם בעת בריאתם על ידי יוצר הרים ובורא רוח, ולכן, כראות אדם מראות הללו, תתיישב דעתו על מי מנוחות... בראותו כי הכל מעשה שמים הוא.

פעם שלח הרה"ק הרש"ב מליובאוויטש זי"ע את בנו הרה"ק הריי"צ זי"ע לעשות טובה לסייע ליהודי פלוני, מיהר הריי"ץ לקיים מצות אביו, ואכן, אחר כמה וכמה יגיעות עלה בידו לעזור לו ולחלצו ממיצר. חזר הריי"ץ אל אביו כשהוא שמח ב'שמחה של מצווה' ואמר לאביו בסיפוק 'עשיתי שליחותך, בעשיית הטובה לפלוני... נענה אביו והשיב לו, בשני דברים טעה מר, א. על שאמרת 'עשיתי שליחותך', והרי אינו נכון, שהרי לא אתה עשית כן, אלא הקב"ה הוא עשה, הוא עושה והוא יעשה לכל המעשים, כל חלקך במצווה זאת לא היה אלא שאתה היית שלוחו של מקום [כלומר, שכבר נגזר עליו להינצל ולצאת מאפילה לאור גדול ברגע זה, ואף אם לא היית פועל עבורו היה נושע מצרותיו, דהרבה שלוחים למקום], וגם מה שאמרת 'עשיתי טובה לפלוני' אינו נכון, דאדרבה הוא עשה לך טובה, שכך אמרו במדרש זוטא (רות פרשה ב, יט) 'יותר ממה שבעל הבית עושה עם עני העני עושה עם בעל הבית'.

ואתם הדבקים - כל ישראל יש להם חלק בקרבת ה' בפרשתן (ד ד) 'ואתם הדבקים בה' אלוֹקֵיכֶם חיים כולכם היום', הרה"ק האדמו"ר מבוהוש זי"ע היה אומר דהנה ג' טעויות יש לבני ישראל בבואנו לדבר עמם מענין הדביקות והשייכות בה'. א. שענין הדביקות בחי החיים שייך רק לאחר שהנשמה תיפרד מהגוף ותעלה להיות מתחת כסא הכבוד אבל לא בתוך הגוף העכור כאן בעולם הזה. ב. אף אם תמצי 'לומר שהדביקות שייכת גם כן מחיים, אין זה אלא לגדולי צדיקי הדור שעלו ונתעלו גבוה מעל גבוה ולא לאנשים פשוטים כמוני. ג. אף אם עדיין תאמר שכל אחד ואחד שייך לענין הדביקות, מכל מקום אין הכוונה בהיות האדם צעיר לימים, כי רק הזקנים שבחבורה להם יאתה תהילה. כנגד ג' טענות הללו בא הכתוב ומורה 'ואתם הדבקים בה' אלוֹקֵיכֶם' עליכם להיות דבוקים וחבוקים בו, חיים אף בהיותכם בחיים עלי אדמות, כולכם ולא רק צדיקים וקדושים אלא אף כל אדם פשוט, היום ולא רק לאחר זמן כשתהיו מזקני הדור. נמצינו למדים שמקום הניחו מן שמיא לכל בר ישראל לפי דרגתו למצוא הקשר והשייכות עם בורא כל עולמים, ולא יאמר, הרי אנוכי מלוכלך ומטונף

מהלך מחשבותיך יסובו רק על היום, ואם יכנסו אל ליבך 'דאגת המחר' והשבות אל לבבך - כי ה' הוא האלוֹקֵיכֶם, והכל בא מאתו יתברך אשר 'אין עוד' מלבדו, ומי שברא יומו ברא פרנסתו (מכלתא בשלח פר' ויסע ב) - כי לא יטוש ה' את עמו להשפיע עליהם כל טובו בכל עת ובכל שעה, אם כן 'דאגה מנין'

בשמעו את רינתם - החכם מכיר בבוראו מיד בעת הטובה

בפרשתן (ג כג) ואתחנן אל ה' בעת ההיא, וב'בעל הטורים' ואתחנן בנימטריא 'שירה' - שאמר לפניו שירה כדי שישמע תפלתו, עכ"ל. כתב הרה"ק רבי שאול ידידה ממאדזיץ זי"ע (אמרי שאול עניני זמרה ושמחה ז) זי"ל. והוא פלא (מה ענין השירה לקבלת התפילות), אכן עפ"י דברי אאמו"ר זצוק"ל הנ"ל על הכתוב (תהלים קו מד) 'וירא בצר להם בשמעו את רינתם' - (וירא - שבדק אותם) האם הם מרננים אף בעת צרה, כי לרוב ביטחונם בה' שיושיעם מצרה לרווחה כבר הכינו כלי השירה קודם לכן, לכך הושיעם ה' (כי מכירים הם בו יתב"ש אף מתוך הרווחה), אף כאן יתפרשו הדברים 'ואתחנן - זהו שאמר שירה באמונה ובטחון, כדי שישמע ה' את תפלותי.

יב. מעשה באיש יהודי מן הדרום (של ארה"ק) בימי הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע שבביתו ישבו 5 מצאצאיו מעל גיל העשרים שעדין לא נושעו בזיווגם ההגון להם, והגדולה שבהם כבר הייתה בת עשרים ושמונה, והיה הלה שבור ורצוף כל הימים. בנוסף לכך ה'חברותא' (שעמו למד בכל יום) שלו אירס את אחד מצאצאיו, ובלית ברירה הוכרח ללוות כספים בבנק - שהלווהו (לחברותא) כנגד משכון דירתו של מיודעינו, אלא שעם הזמן פסק מלשלם את תשלומי חובו וממילא מכרו פקידי הבנק את דירתו לכל המרבה במחיר... מעתה נשברה רוחו בכפליים, על חסרון הדירה ועל עיכוב השידוכים ל"ע.

באחד הימים איקלע מיודעינו לשמחת נישואין בבית ידידו בעיה"ק ירושלים שם פגש בו קרובו ששאלו מדוע פניך רעים היום, ענה לו היהודי וביאר לו בטוב טעם ודעת את פרשת השידוכים ואת פרשת הכסף והדירה, אמר לו ה'קרוב' הנה כאן בירושלים יושב לו ה'בית ישראל' ספון בחדרו, גש אליו הזכיר עצמך לפניו ובוודאי תוושע, מתחילה לא אבה היהודי (שלא היה נמנה על עדת החסידים כלל וכלל), אלא שחזקה עליו פקודת קרובו כי אם לא יועיל לא יזיק ונכנס אל הרה"ק, שם שפך לבו על שלל צרותיו, שאלו ה'בית ישראל' געדאנקט האסטו (האם כבר הודית לה' על כל החסד אשר גמלך מעולם ועד עתה), ולא נתן לו לענות לדבריו, אלא הפטיר ואמר ההודאה תהא 60% והבקשה 40%. היהודי הבין שהרבי גמר את דבריו על כן עזב את החדר, וחזר לקרובו לספר לו על השיחה התמוהה, אמר לו הקרוב, נו, הרי רבות יש לך להודות לכוראך על חייך המסורים בידו, על המזון שהוא זן ומפרנסך תמיד וכו' וכו' (כי רק שידוכי הצאצאים והדירה חסרים לך).... וישמע האיש לקול הרבי והחל להודות ולהלל לשמו הגדול, ותוך ב' חדשים נישאה הבת המבוגרת, ועד מחצית שנה נושעו כולם - 3 מהם כבר נישאו, 21 היו מאורסים, בד בבד מתה אמו של החברותא ונתגלה לצאצאיה שעשירה גדולה הייתה, וקיבל מעות הרבה עד שפדה את הדירה מידי הבנק, וליהודי הייתה אורה ושמחה.

באותה שעה חישובו ומצאו שבאמירת ההלל אומרים 6 פעמים 'הודו לה' (שהרי פסוק האחרון כופלים את הודו לה') 41 פעמים 'אנא ה'...

בעוונות למעלה ראש, ואיך יתכן שאתקרב ליוצרי ובוראי. וכך ביאר ה'אור החיים' (בספר 'מאור החיים' עמוד כה) בפסוק (ירמיהו לא יט) 'הבן יקר לי אפרים אם ילד שעשועים, כי מדי דברי בו זכור אזכרנו עוד, על כן המו מעי לו רחם ארחמנו נאום ה'', כי הנה מדרך העולם להתרחק ביותר מאדם שנוסף ממנו ריח רע, אך באם מקור הריח הוא מתינוק קטן, אזי לא די שאין אביו ואמו מתרחקים ממנו, אלא אדרבה, יחבוקו וינשקוהו באהבה ומקרבים אותו בחיבה יתירה, ומנקים אותו מכל לכלוך וטינוף. כיו"ב, אומר הקב"ה אל עמו, בני אהובי, אפילו אם הבאשתם את ריחכם בעוונות וחטאים, עם כל זה הבן יקר לי אפרים כל יהודי כאשר הוא נחשב אצלי ילד שעשועים - כתינוק קטן שאביו משתעשע עמו בכל עת וזמן, אף כשנוסף ממנו ריח רע ממצבו הרוחני, וכן הוא המשך הפסוק כי מדי דברי בו זכור אזכרנו עוד בכל מצב בו ימצא, תדיר רחם ארחמנו נאום ה'.

אלוקים קרובים - קירבתינו אל ה' בעת התפילה

פרשה זו ואתחנן יפה נדרשת בענין התפילה והתחינה מקרב לב לפני בוכ"ע. דכתיב (ד ז) כי מי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו כה' אלוקינו בכל קראנו אליו^י. ובירושלמי (ברכות פ"ט ה"א) מפרש רב שמלאי דלכין נכתב 'אלוקים קרובים' בלשון רבים, כי הוא קרוב אלינו בכל מיני קריבות, ומבואר שם, כי העבודה זרה נראית קרובה ואין רחוק ממנה, אך הקב"ה נראה רחוק ואין קרוב ממנו, 'נראה רחוק' - שהרי מהארץ עד לרקיע מהלך חמש מאות שנה, וכן הוא בין כל רקיע לרקיע... ראה כמה גבוה הקב"ה מעולמו, ואילו אדם נכנס לבית הכנסת ועומד מאחורי העמוד ומתפלל בלחישה והקב"ה מאזין את תפילתו, וכי יש לך אלוך קרוב מזה שהוא קרוב לבריותיו כמפה לאוזן^י.

וכבר נשבע הקב"ה שיקבל תפילתם של בני ישראל, כדאיתא במדרש (דב"ר ב יא) 'אמר משה לפני הקב"ה כשתהא רואה בניך בצער ואין מי שיבקש רחמים עליהם מיד ענה אותם, אמר לו הקב"ה, משה, חייך

באופן אחר ביאר הרה"ק הרבי רבי העניך מאלכסנדר זי"ע (חשבה לטובה ואתחנן, ד"ה ואתם הדבקים) לבאר את הפסוק 'אתם הדבקים בה' אלוקיים חיים כולכם', והאיך יעלה ביד כל איש פשוט להתקרב אל בוראו - שיחשוב בכל עת היום, רק ביום זה עלי להיות דבוק בה',

יג. ולכך קוראים לנער הנכנס לעול תורה ומצוות בר מצווה - בלשון יחיד, ולא 'בר מצוות', אף שהוא מתחייב במצוות הרבה, כי כך היא דרכה של תורה - שלא יעמיד בפניו (בכל פעם) כי אם חיוב מצווה אחת ותו לא מידי, ואז יוכל עמוד בעול המצוות.

ועובדא ידענא, בחור חשוב מאד ועובד ה' שטען בפני שיש לו רעה חולה לקרוא בכל שבוע את כל המגזין של תמונות הרבנים והאדמו"רים היוצא לאור מידי שבוע בשבוע - חוק ולא יעבור, ועם כל רצונו הטוב להיגמל מכך אין בכוחו להתגבר על עצמו, יעצתיו ואמרתי לו 'בתחבולות תעשה מלחמה', את יצר הרע קשה להביס בבת אחת, אלא קמעא קמעא 'מיט ביסלאך', ולכך יראה שבכל שבוע ושבוע אף שמסתכל הוא בכל עמודי התמונות, מכל מקום יפחית בכל פעם עמוד אחד, ואכן אחר שבועות מספר בא לבשר שעי"ז הצליח להיגמל מנוהג זה לגמרי. ממעשה זה ילמד כל אחד לענינו - בכל פיתויי היצר שנראה לו שאי אפשר לו להתגבר עליהם, אמנם על ידי מלחמה מעט מעט ינצחנו לגמרי.

יד. וכך היו אומרים שבגשת היהודי לתפילה יחזק תחילה שלש אמונות הללו, ואלו הן, א. שהשי"ת בכוחו להחיש עבורו כל מה שהוא רוצה, ב. שרצונו של אבינו שבשמים לתת לנו את כל מאוויינו. ג. והשלישית שאף הפחות שבפחותים בכוחו לפעול על ידי התפילה, ומי שאינו מאמין בזה לאפיקורס ייחשב.

טו. ולכשתרצה לדעת עד היכן הדברים מגיעים, התבונן בדברי הגמרא (ברכות ו) שהקב"ה מניח תפילין, וכאחד מארבע פרשיותיו הוא זה הפסוק - מי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו.

טז. ב'תורת חיים' (סנהדרין לח) מסמיך לדברי הירושלמי - קרוב אלינו בכל מיני קריבות, דהנה יש כמה מיני קרובה, יש מצד התולדה כאב ואם, ויש מצד חתנות, עוד יש מצד החיוב כמלך על עבדיו. והוא יתברך קרוב לנו בכמה מיני קרובה, אלא ש'מדריגת קרבתו' תלויה באדם עצמו, ובמה- הכל לפי התפילה והצעקה, באופן שהאדם קורא אליו כך יענה אותו הבורא, וזהו שסיים הפסוק בכל קראנו אליו, לפי קרבתך אליו יתקרב כביכול הוא אליך.

שוועת בני ישראל וימלא משאלותם, על כן כשלא אבה לקבל תפילתם הוכרח לסגור חלוני הרקיע למען לא יעלה קול תפילתם לפניו יתב"ש, כי אילו היו עושים איזה מצדקי שהקב"ה ישמע את תפילתם בוודאי היה הכורא מוכרח (כביכול) לקבל תפילותיהם.

ולעולם לא יתייאש לומר, הנה כבר התפללתי על ענין פלוני כמה וכמה פעמים, שפכתי תפילות בעושר ועדיין לא נושעת, ויזכור את דברי הירושלמי (ברכות פ"ט ה"א), רבי פינחס בשם רבי זעירא אמר, בשר ודם יש לו פטרון אם הטריח עליו ביותר הוא אומר אשכח פלן דקא מטרחא לי (ראה את פלוני עד כמה הוא מטריחני), אבל הקב"ה אינו כן אלא כל מה שאת מטריח עליו הוא מקבלך^י, הדא הוא דכתיב (תהלים נה כג) השלך על ה' יהבך והוא יכלכלך^י.

שבבל שעה שיקראו אותי אני אענה, דכתיב בה' אלוקיני בכל קראינו אליו^י.

ואכן, נוראות מצינו בדברי חז"ל (ברכות לו.) על הפסוק (שמות לב י) ועתה הניחה לי וכו' אמר רב אבהו אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאמרו, מלמד שתפסו משה להקב"ה כאדם שתופס את חבירו בכנף, ואמר לפניו ריבוננו של עולם אין אני מניחך עד שתמחול להם. ולכן הוצרך הכורא להפציר בו שיעזבהו כביכול, והדברים מבהילים, עד היכן מגיע כח התפילה, שהוא כתופס את הקב"ה בכבודו ובעצמו עד שימלא משאלותיו.

הנה כתיב ב'איכה' (ג ח) גם כי אזעק ואשווע שתם תפילתי, וברש"י, סתם חלונות הרקיע בפניה. מכאן נראה להדיא, כי הקב"ה שומע תפילת כל פה, יאזין

יז. מעשה בעני ואביון שניגש לאחד ממקומות הקדושים בדמעות שלישי ובכה במר נפשו, ויפן אליו אחד המתפללים, ושאלו לבכי מה זה עושה, נענה היהודי, שהוא זקוק בדחיפות לסכום של חמש מאות \$, ובא הנה לבקש זאת מהקב"ה, ויהי כשמעו כי כן דחף הלה את כל הסכום לידיו, וביקש ממנו להסתלק מהמקום, ונימוקו עמו 'הרי כולנו עומדים כאן ומבקשים על רבבי רבבות דינרי כסף וזהב, ואם אתה מבקש דברים קטנים כאלו - הנך מוריד את כל המחירים...! ואף שאין זה אלא הלצה בעלמא, מכל מקום יש ללמוד מכאן, שלא יקמץ האדם בתפילתו, ויבקש בהשגות גדולות כי 'לה' הארץ ומלואה'.

יח. הנה מדרך העולם בהגיע עת דודים - כשאדם עומד בנישואי בנו הראשון ואין הפרוטה מצויה בכיסו הרי הוא פונה לקרובו 'בעל מאה' והלה עוזרו וסומך את ידיו, בהגיעו לנישואי השני הרי הוא מתבייש לחזור ולבקש מאותו קרוב, על כן הוא הולך לקרוב אחר, בשלישי הוא כבר מחפש מכר שלישי, וכן על זה הדרך, לזה אמרה תורה 'כי מי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו... בכל קראנו אליו, ונקטו 'קרובים' לשון רבים, כי כביכול אינו רק כ'קרוב' אחד שאפשר לבקש מאתו פעם אחת ותו לא, אלא יש בידנו לשוב ולבקשו שוב ושוב בכל קראנו אליו יעננו ביום קראנו, וכל המרבה הרי זה משובח.

יט. כמו שפירש הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע (אהל יששכר וואלבארט, ויצא) את הפסוק (בראשית כח יא) 'ויפגע במקום', שעל האדם להיות 'פגע' [נודניק' בלשוננו] בתפלתו, שיעתיר ויפציר בתחינות ובקשות, עד שישבר ויפרוץ את כל החומות המפסיקות בין ישראל לאביהם שבשמים, וכך אמר הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע לבתו 'דער רבש"ע איז א טאטע וואס האט ליב אז מי'נודז'עט איהם' (הקב"ה הוא אב רחמן, החפץ שבניו לא ינחו לו, אלא יעתירו ויפצירו בו שוב ושוב). בדרך הלצה בעלמא, ראיתי ביהודי שכתב בפלא' (סעל) שלו על מספר הפלא' של פלוני 'פגע', והנה הוא כתב כן לדעת שלא לענות לו כי אין בכוחו לדבר עם 'פגע', אבל אצל הכורא כביכול ייאמר להיפך, כי כשהקב"ה רואה שה'פגע' פונה אליו מיד משים כביכול אזניו לשמוע מה יש בפיו לומר, וד"ל.

בשנת תרפ"ד שהה הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע בגראדנא, והמוני בית ישראל התגודדו על פתחו, ברצונם כי עז להיכנס אצל הצדיק ולהתברך מפיו. בעוד הקהל הרב צובאים על דלתות האכסניא יצא ה'חפץ חיים', נענה ואמר אל כל הקהל הקדוש, 'דעו לכם, כי כל אב אוהב את בניו, והוא מצפה בכליון עיניים - מתי יבוא בנו לפניו ויבקש מאתו שיטיב עמו, והנה, אם הבן לא בא אל אביו בשעה שהוא נצרך לדבר מה, אלא הוא שולח 'שליחים' אל אביו שהם יבקשו בעדו, הרי 'שליחות' זו גורמת עגמת נפש לאב. כך נמי, הקב"ה מצפה כביכול לתפילתו של כל אחד מכם (ומדוע תרדפו אחר ברכתי), ושמא תאמרו, שאותי מחבב הקב"ה יותר מכם, אף אני אענה כנגדכם ואמר, חס וחלילה... חס וחלילה...

וכבר מצינו שטענה זו הביאה הפסד רב^כ, כמובא מהרה"ק ה'שפת אמת' (ליקוטים ואתחנן) דהנה לאחר שמשה רבינו התפלל תקט"ו תפילות בתחינה ובקשה שיוכל להכנס לארץ ישראל, ציווהו ה' (ריש פרשתן) 'אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה', והיינו שאם היה משה רבינו מתפלל עוד 'תפילה אחת' היה פועל בתפילתו ונכנס לארץ ישראל, אלא שהקב"ה ציווהו שלא יתפלל על כך עוד. מה עשה משה, רמז לבני ישראל שיתפללו עליו (כמובא במדרש עיי' דב"ר ז י), אלא שהם נשאו ק"ו בעצמם - אם תקט"ו תפילות של משה רבינו לא הועילו לו, וכי תבוא תפילה אחת של אדם פשוט כמוני ותועיל, נמצא שענווה פסולה זאת גרמה שמשה לא נכנס לארץ ישראל. הבט וראה עד היכן הדברים מגיעים, אדרבה 'החלש יאמר גיבור אני', כי בכוחה של תפילה אחת, אפילו של אדם פשוט, לפעול גדולות ונצורות.

בכל לבבך - תפילה הבאה מקירות לב בפרט בעת צרה מתקבלת ביותר

בפרשתן (כו טז) 'ואהבת את ה' אלוךך בכל לבבך'. ודרשו חז"ל (תנחומא כי תבוא ו) 'בשעה שאתם מתפללין לפני הקב"ה לא יהיו לכם שתי לבבות, אחד לפני הקב"ה, ואחד לדבר אחר'. וכן כתיב בפרשתן (ד כט) 'ובקשתם משם את ה' אלוךך ומצאת כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך', ורמזו בה על ענין התפילה כשהיא באה מקירות הלב בודאי תיענה^כ.

ולכל זה יבוא כאשר יכיר וידע שאין לו אל מי לפנות ואין 'בעל יכולת' שיבוא לעזרתו אלא הקב"ה

וכן כתב ה'מאירי' (בית הבחירה, יומא כט.) 'לעולם יהא אדם זהיר בתפילה ולהאריך בה ביותר, ואפילו רואה עצמו שאין תפילתו נשמעת אל יתייאש הימנה כי ברוב הימים ימצאנה, וכן אל יחזיק עצמו כמכביד ומטריח'.

עוד כתב ה'מאירי' (גדרים מט): 'אעפ"י שאמרו שבראש השנה בני אדם נידונים - על גופם, על חיים ומוות, עוני וצער, הפסד ורווח, אל יתייאש אדם מן התפילה ומן התשובה בכל יום, שאף גזר דינו של אדם נקדע בתשובה וברוב תפילה, ואין הפרגוד ננעל בפניהם לעולם... אבל תפילת עצמו או אף תפילת אחרים על איזה פרט לדעתי לכו"ע כן - שאפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים^כ'.

בכל קראנו - הקב"ה שומע תפילת כל הקוראים אליו באשר הם

ואם אמור יאמר האדם, מי אני ומה אני, כי תאמר אלי שכה גדולה מעלת תפילתי, כי כבר איתא 'בספר העיקרים' (מאמר רביעי פרק ט"ז) שהתפילה מועילה לכל אשר בשם ישראל יכונה אפילו פחות שבפחותים, וראייתו ממנשה בן חזקיה מלך יהודה, שהיה רשע גמור ולא היה מי שהמרה את פי ה' והפליג בעוול כמוהו לא לפניו ולא לאחריו, ואף על פי כן נאמר בו (דה"י ב, לב יב ג) 'וכהצר לו חילה את פני ה' אלוךיו ויכנע מאד מלפני אלוךיו אבותיו, ויתפלל אליו ויעתר לו ה', וישמע תחינתו וישיבהו ירושלים למלכותו', ולמדנו מכאן שאף אם יהיה המתפלל בתכלית הרוע כמנשה הרי הוא מוכן לקבל החסד על ידי התפילה.

אלא הקב"ה אוהב כל אחד מבניו אהבה שווה, כי כולנו בניו של מקום. ואם תוסיפו לומר שיש עוונות בידכם, דעו לכם שהקב"ה יושב ומצפה לבניו שיבואו להתפייס עמו, ויבקשו ממנו 'החזירנו בתשובה שלימה לפניך'.
כ. וכבר כתב הרה"ק ה'יסוד העבודה' זי"ע (בסוף ספרו), וז"ל. אחר כל העצות, אין עצה כהמבקש ומתחנן לפני השי"ת ובוטח ושווען עליו ועל חסדיו ועל גודל אהבתו לעמו בית ישראל...

וכן מצינו ביעקב אבינו דכתיב (בראשית כח יא) 'ויפגע במקום' ואמרו חז"ל (בר"ר פרשה סח, י) 'ביקש לעבור, נעשה העולם כולו כמין כותל לפניו, והרמז בזה, שכאשר עומד אדם בעת צרה ונדמה לו שאין מוצא לסבך אשר נסתבך בו, והרי הוא מוקף מכל צדדיו בחומה גבוהה, דייקא אז לא יתייאש מן הרחמים, אלא 'ויפגע במקום' - ואין פגיעה אלא תפלה (ברכות כו:).

כא. כיוצא בזה ביאר הרה"ק רבי נפתלי צבי מראפשיץ זי"ע (זרע קודש) על הכתוב בריש הפרשה 'ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר', ומדוע כתב בעת ההיא, אלא שלפעמים יאמר האדם אינני עתה במצב הראוי והנכון להתפלל אל ה' הגדול והנורא, לזה בא הכתוב לומר ואתחנן אל ה' בעת ההיא, שצריך האדם להאמין שהקב"ה הוא זה שהעמידו במצב זה, וברצונו שדיקא משם ממקום ריחוקו יפנה להתפלל אליו.

כב. כך ביארו את הפסוק (איכה ב ט) 'שפכי כמים ליבך נוכח פני ה'.' ומהו הלשון 'כמים', כי הצמא שמזג לעצמו מים

באר הפרשה - ואתחנן

בכבודו ובעצמו, ורק בידו להיטיב ולהמציא לו כדי סיפוקו, כתב ה'אור החיים' (שמות ב כג), וז"ל. 'עוד ירצה ע"ד אז ישים כל תקוותו בה' וישפוך את נפשו לפניו בכל אומר (תהלים קיח ה) 'מן המצר קראתי קה ענני לבו, ובוודאי יושע בדבר ישועה ורחמים'. במרחב קה' כי אחת מהתפילות המתקבלות היא תפילה

בכוס לשותתם לרוויה ונתקל בדרכו ונשפכו המים, וכי יתיימש וישאר בצמאוננו, וודאי שלא, אלא ימזוג בשנית מים להרוות צמאוננו, ואם גם זה יישפך ימזוג מיד 'כוס שלישי' וכן הלאה, כך נמי הדרך בצלותא ובבעותא, אף אם רואה האדם שתפילתו לא נתקבלה בפעם הראשונה לא יפסיק מלהתחנן לפני בוראו, אלא ישוב להתפלל עוד ועוד עד שלבסוף יענוהו מן שמיא.

עוד יבואר הדמיון של 'שפכי כמים לבך' ולא אמר כיון ושמן, כי הם נשארים דבוקים מעט בשולי הכלי, ורק המים נשפכים עד הטיפה האחרונה, לומר שהמתפלל ישפוך לבו בתפילתו וישים כל תקוותו רק בזו התפילה ולא בפעולת ההשתדלות אשר הוא עושה.

כעניין הזה פירש הגר"י גאלינסקי זצוק"ל על הפסוק (תהלים קמב א) 'משכיל לדוד בהיותו במערה תפלה', ולכאורה צריך ביאור, כי נראה כמו שחסר כאן כמה תיבות, דלא פירש לנו 'בהיותו במערה תפלה' - איזו תפילה ומה תפילה, והיה לו לומר 'בהיותו במערה התפלל תפלה' וכיו"ב. אלא ביאורו, כי כשרדף שאול אחרי דוד, מצא דוד מערה פתוחה ונכנס לתוכה, באותה שעה סכנה גדולה נשקפה לחייו כי עתיד היה שאול לעבור על פתחה של המערה הזאת... מה עשה הקב"ה שלח לשם עכביש והלה טווה 'קורי עכביש' במהרה, עד שהיה נראה כמי שלא נגעה יד אדם בפתחה של מערה מזה עידן ועדנים, וכשעבר שם שאול לא העלה בדעתו כי דוד נכנס זה עתה לזאת המערה והינו שוהה בה, והמשיך בדרכו ונשארו חייו של דוד לעצמו כשלל רב (אוצר המדרשים, עיי' חומת אנך להחיד"א ש"א כא), וזהו משכיל לדוד בהיותו במערה - שאז בהיותו במערה וניצלו חייו השכיל והבין כי אין לו תקווה אלא בכח אחד והיא ה'תפילה'. כי רק בה תלוי האדם וכל הווייתו, ורק בזכות הכרה זאת ניצול מכל רע ונושע על אתר בעכביש ששלח הקב"ה להצילו. וכך איתא במדרש (שוח"ט, תהלים קמב) 'משכיל לדוד בהיותו במערה תפלה'... כשהיה שאול ודוד במערה, ידע וראה שאין אדם עומד לא בממונו ולא בחכמתו ולא בגבורתו, ומהו עומד לו תפילתו. השכיל דוד וידע ואמר שאין טוב לו אלא תפלה, ועלינו להאמין ולתפוס היטב בכח זה.

וכך אומרים משם הרה"ק רבי העניך מאלכסנדר זי"ע בדברי חז"ל (ויק"ר י ה) 'תפילה עושה מחצה', כי האדם בעצמו אינו מתפלל אלא 'מחצה', כלומר, שאינו משים כל יתנו וכל תקוותו בתפילתו, וסומך עצמו על עוד 'השתדלויות' על כן גם תפילתו עושה רק מחצה...

וכן אמר הרה"ק רבי בונים מפשיסחא זי"ע שלכן עפ"י הרוב העשירים הם מפשוטי העם - כי הם מבקשים בפירוש ובשפה ברורה 'רבש"ע', תן לי מעות כי רוצה בעשירות אני, משא"כ שאר העם חושבים שאין מתאים לדבר כן עם הקב"ה, על כן, הם מבקשים בעקיפין ובכעין מרמה, תן לי בעבור החזקת תורתך וכו'... ע"כ נענים להם מן השמים רק כדוגמת תפילתם...

כג. פוק חזי ממנהגו של עולם, כאשר נבקש נדבה מעשיר המשופע בנכסים וממון לרוב, אף אם גדלה עניותו של המבקש עד מאד יתן לו העשיר סך מאה \$ ואחר תחנוני העני יוסיף לו עוד מאה, ולכל היותר עד כאלף דאלער. הבה נתבונן, הרי עשיר זה שומר תורה ומצוות הוא, והינו מכיר בערכה של צדקה, מדוע לא יפתח את ידו להעניק לעני כפי יכלתו, באלפי אלפים דינרי זהב וכסף. אלא, כי עשיר זה מחשב בלבו לא עלי המלאכה לגמור, הרי יש עוד עשירים בעולמו של הקב"ה - יתנו גם הם, ומהם וממני יחדיו תצמח ישועתו... אך ברור, שאם ימצא עשיר הלז את העני כשהוא ביער והשודדים דורשים עבורו כופר נפש, והינו נמצא בסכנת נפשות ממש, וודאי שתיכף ומיד יוציא העשיר את כל הסכום וישלם עבורו - אם הוא מהיראים את דבר ה', ומדוע, כי עתה יודע העשיר שאין הדבר תלוי אלא בו, ועיני העני נשואות אליו בלבד. וכך הוא המידה כביכול גם בהנהגת הבורא ית"ש, שאם יצפה האדם בכל ליבו ונפשו רק לישועת השם כי תבוא הרי מובטח הוא שיעזרוהו מן השמים.

וכך אמרו נמי להמשיל למהלך ביער, אשר זה כשלשה ימים לא באה טיפת מים לחיכו, ומסוכן הוא למות בצמא, ולפתע, רואה הוא הילך המהלך לצידו ביער, ובידו נוד מים זכים ומתוקים, הרי מיד יפול הלה לפני רגליו של ההלך ויתחנן בפניו 'אנא, שא נא פני, והענק לי מעט מים מכרך, ותחיה נפשי', ומדוע ירבה כל כך לבקש, מחמת ב' סיבות,

קראנו אליו - כח התפילה לשנות הטבע

הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע (ד"ה ושמרתם) דייק בסדר הפסוקים דלעיל, שמתחילה נאמר (פסוק ו) כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים אשר ישמעון את כל החוקים האלה - והמדובר הוא בענין החוקים, ואח"כ כתיב בקרא מענין התפילה (פסוק ז) כי מי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו כה' אלוקיני בכל קראנו אליו, ובפסוק שלאחריו חזר לדבר מענין החוקים (פסוק ח) ומי גוי גדול אשר לו חוקים ומשפטים צדיקים.

אלא ביאר המהרי"ד, דעל פסוק הראשון 'ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם' דרשו חז"ל (שבת עה.) 'איזוהי חכמה ובינה שהיא לעיני העמים, זה

הנאה מתוך צרה', וכן הוא אומר (יונה ב) קראתי מצרה, והוא אומר 'ותעל שועתם... מן העבודה', פירוש, לצד שהייתה מצרת העבודה, עכ"ל. שהרי התפילה שהאדם קורא לאלוקיו מתוך צרתו בוקעת מכל לבו, ע"כ היא עולה תיכף למרומים.

ומוסיף ה'אור החיים', שתפילה מתוך הצרה אינה כשאר תפילות העולות ובאות לפני ה' על ידי אמצעי ומשמיעי תפילה בעלי כנפיים (מלאכים), אלא היא עולה ביושר לפני כיסא הכבוד בלא אמצעי. וזה דבר הכתוב ותעל שוועתם וגו' מן העבודה היות זעקתם אל ה' הייתה מתוך העבודה הקשה, לכך 'עלתה' שוועתם תיכף ומיד קדם ריבון עלמין.

א. כי יודע שלהלך זה יש את אשר הוא נצרך לו. ב. כי יודע שאם ישא ההלך את רגליו וילך מעמו יישאר הוא בסכנת חיים ממש. באופן זה עלינו להתפלל לפני ה' - בידיעה ברורה שביד הבורא יש את כל אשר חסר לו, ועוד, שאם הבורא לא יעניק לו זאת - מי יתן לו תמורתו...

כד. ותהא תפילתו מתוך עמקי לבבו, שלא כמצוות אנשים מלומדה, וכבר אמר פעם הרה"ק רבי העניך מאלכסנדר זי"ע, שבאמת היה ברצונו לבטל תפילה אחת או שתיים, כדי לבטל בזה את הרגשות ההרגל בתפילה, אך לבסוף החליט שיש מקום לחשוש שגם זאת יהפוך להרגל הנעשה טבע, ויפסיק מלהתפלל...

ידוע מה שסיפר הרה"ק ה'צמח צדק' מליובאוויטש זי"ע, איש תם וישר היה דר בכפר אחד סביבות ירושלים, יהודי זה לא קרא ולא שנה מימיו, ואף את 'סדר התפילה' לא ידע, וכך הייתה דרכו, שבכל שבוע היה נכנס לירושלים למכור פירות וירקות מתנובת שדהו, ואז היה נכנס אל הרב דמתא שירשום לו על הנייר את סדר התפילה לכל השבוע הבעל"ט. פעם אחת בא אל הרב בחודש חשוון, וביקש מאתו שירשום לו סדר התפילות לכמה שבועות - היות והדרכים מקולקלים ברפש וטיט, ויעש הרב כבקשתו.

ויהי בשבוע השני נזדמן לו לעלות לירושלים, והנה הוא רואה שכל חנויות היהודים נעולות על מסגר ובריח, נחרד בליבו שמא טעה במנין הימים ושבת היום, אך משראה אנשים המהלכים בטלית ותפילין שבה אליו רוחו שלא התבלבל בחשבון הימים. ניגש אליהם לשאול מה יום מיומיים, מדוע שבתו בעלי החנויות ממלאכתם. השיבו לו שהיום תענית ציבור הוא, ולכן הכל בטלים ממלאכתם. הצטער היהודי על שאכל כי לא ידע שהיום הוא יום תענית, ולא עוד אלא שלא התפלל תפילת יום התענית. מיהר אל הרב ופרץ בבכי - היתכן להכשילני בחמורות כגון דא, לאכול ביום תענית ציבור. השיב לו הרב, אין תענית זו מהתעניות הקבועות, אלא כך גזרו בי"ד עקב עצירת גשמים, וקראו עצרה וצום לתפילה ולתחנונים ממי שמפתח של גשמים בידו. חזר ותמה, וכי מפני כך צריך לגזור תענית וצום, החזיר לו הרב בשאלה, וכי מה יש לעשות לפי דעתך, השיב הלה, בהיעצר הגשם מעל אדמתי, אצא השדה, ואקרא לאבינו שבשמים, ומיד מתחילים הגשמים לירד. אמר לו הרב, אם כן עשה נא אף למענינו כן, נשא הכפרי עיניו למרום ואמר אבא רחמיא, בניך צריכים לגשם, וכי אפשר שיגועו בניך ברעב חלילה... ומיד נתקדרו השמים בעבים והחל מטר לירד להשקות נפש כל חי.

הוסיפו על כך בשם בנו של ה'צמח צדק' הרה"ק המהר"ש זי"ע, שאין משיבים ריקם את תפילת התמים, משום שאינו מבין 'חסידישע פשעטלאך', אלא מדבר אל הקב"ה כבן המתחטא אל אביו, וממילא כאשר הוא מבקש מגיע לו בדין שתקובל תפילתו.

כה. ולדידן יאמר, הנה פעמים בעת שיהודי שרוי בצרה וצוקה, אם בגשמיות אם ברוחניות, נראה לו שבזו העת אינו ראוי לשפוך לבו לפני הבורא, ישיב אל עצמו, אדרבה ואדרבה, כפי ריבוי הקושי כך תפילתו יותר מרוצה ומקובלת לפני המקום ב"ה.

כלה נבואתך וצא כך מקובלני מבית אבי אבא, אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל יתייאש מן הרחמים, ואכן אמר לו ה' 'שמעתי את תפילתך ראיתי את דמעך, הנני יוסיף על ימיך חמש עשרה שנה, ומכאן שאפילו מה שגזר השי"ת אפשר לו להתבטל בכוח התפילה. הודיענו בכך שהתפילה למעלה ממעלות הנבואה כלומר מהמקום שמשם תוצאות הנבואה'.

חשבון תקופות ומזלות'. והנה א"א ז"ל (הרה"ק מהר"י זי"ע) אמר שיש ד' ימים בחודש שבט שאפשר בכל יום לידע על תקופה אחת מד' תקופות השנה הבעל"ט, אם שחונה או גשומה וכדומה בשאר ענינים, אמנם כל זה הוא רק קודם התפילה אך על ידי התפילה משתנה הטבע לטובת ישראל, ולכן אחר שכתב בפסוק הראשון כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים 'בחשבון תקופות ומזלות' בא הפסוק השני לומר 'ומי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים כה' אלוקיני בכל קראנו אליו, שעל ידי התפילה (על ידי א' ערליכע קרעמטץ צום גאט ברוך הוא'. פירוש, על ידי אנחה אחת אמיתית אל ה') מהפך את כל חשבון המזלות לטובה ולברכה, ואין להם שום שליטה עליו להרע לו¹².

לבבם זה להם ליראה - ענין היראה ועשיית גדר וסייג לקדושת ישראל

בפרשתן (ה כו) 'מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי ולשמור את כל מצוותי כל הימים', כתב הרמב"ן (ד"ה מי יתן) דלכאורה קשה היאך שייך לומר מי יתן גבי הקב"ה שהוא כל יכול, היתכן שהוא מבקש ואומר הלוואי שכך יהיה, הלא בידו כח וגבורה, והוא לבדו עשה ועושה ויעשה את כל המעשים¹³. אלא מאחר שאמרו חז"ל 'הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים' (ברכות לג:), נמצא שכביכול דבר זה אינו ביד ה' אלא הוא מסודר בדינו, לכך מתחנן כביכול אלינו ישראל עם קרובו שנמלא את לבבינו ליראה את שמו, וכדכתיב עוד בפרשתן (ו יג) את ה' אלוקיך תירא¹⁴.

בעי"ז מצינו בדברי 'רבינו בחיי' (פר' עקב יא יג) 'וצריך אתה לדעת כי כח התפילה גדול אפילו לשנות הטבע ולהנצל מן הסכנה ולבטל הנגזר. ומוכיח כל זאת בראיות, לשנות הטבע - שהאמהות היו עקרות, וכשהעתירו לפניו בתפילה נשתנה טבעם להוליד בנים. להנצל מן הסכנה - כדכתיב (תהלים קז) יורדי הים באניות... ויצעקו אל ה' בצור להם... יקם סערה לדממה ויחשו גליהם. לבטל הנגזר - שכן אמר חזקיה לישעיה, בן אמוץ (כשאמר לו 'הנך הולך למות' - עיי' כל הענין בישע'י לח)

כו. זכורני מימי בחרותי, שהיו הכל סחין ומתפעלין מאיזה 'חכם' שהיה מגיע פעם אחת בשבוע - מתל אביב לבני ברק, והיה יושב ומביט בידיהם של הצורבים ו'מגלה' את עתידם, והיו הכל חרדים למוצא פיו... משהגיעו הדברים לאזני הגאון בעל ה'שבט הלוי' זצוק"ל נענה ואמר, מה ענין 'חווזה' זה ולנו, כי גבי בני ישראל 'בקרעכטץ אחד (באנחה אחת) בתפילתו של היהודי מנחה הכל בטל ומבוטל'...

כז. ידוע פירושו של החת"ס (תו"מ קכט ד"ה והנה, וכן איתא ב'תפארת שלמה' בפרשתן) 'מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי', דלכאורה היה לו לומר מי יתן והיה לבבם ליראה אותי, ומהו תיבת להם, אלא על פי מה שאמרו חז"ל 'צדיקים ליבם ברשותם', ואילו 'רשעים ברשות ליבם' והיינו שהיצר שבליבם שליט עליהם לעשות בהם כטוב בעיניו, וזהו שאמר ה' מי יתן והיה לבבם 'להם', שיהא ליבם ברשותם למשול עליו להטותו לטוב שלא לילך אחר ההבל וריק שמפתם היצר.

כח. זהירות מיוחדת יש להיזהר מה'קרירות' בעניני יראת שמים, וכמסופר על הרה"ק המהרי"ד מבעלזא זי"ע שפעם ביו"ט של סוכות בעת אכילת המרק שאל את משמשיו, מדוע המרק כה קר, אמרו לו מפני שהעבירוהו ברחובה של עיר (מהבית אל הסוכה), נענה הרה"ק ואמר ומה אם המרק שאין לו כל 'הרגשה' מכל מקום בעברו ברחוב העיר התקרר, קל וחומר לאדם שיש לו הרגשת הלב עד כמה מתקרר הוא בעברו ברחוב העיר...

בספר 'חידושי רבי יהושע דוד' (להגאון רי"ד רוזנפלד זצוק"ל מתלמידי הח"ח) מובא בהקדמה של המו"ל, שמענו מהגאון רבי שמואל וואזנער שליט"א (זצוק"ל) מה שמע מרבי יהושע דוד עצמו, שבאחת מנסיעותיו מראדין לביתו אשר בווארשא, כשנכנס ליטול ברכת פרידה מרבו ה'חפץ חיים', אמר הח"ח בזה"ל זיין אין ווארשא און נישט גיין אין ווארשא איז א קרן לעולם הבא, (להיות בורשא ולא ללכת בורשא - ברחובות הסמוכים - הרי זה קנין 'קרן לעולם הבא').

ועיי' ב'דרשות שבט הלוי' (עמ"מ מ) וז"ל, שמעתי מאחד מחברי ששמע מפ"ק של הגה"צ בעל החפץ חיים זי"ע, שאמר לו גם כשמונע עצמו פעם אחת ללכת ברחוב בעיר גדולה נעשה מזה קרן לעוה"ב.

רוחניות נצטוונו 'ושמור נפשך מאד' - בשמירה מעולה, שתיבת מאד לרבות באה.

הנה אמרו חז"ל (ויק"ר כד ו) 'כל מקום שאתה מוצא גדר ערוה, אתה מוצא קדושה', והיינו שרק ע"י 'גדרים' וסייגים' יבוא להיות בכלל הקדושה. והמליצו כן בפסוק (דברים כ ג) 'רב לכם סוב את ההר', שסביבות האותיות 'הר' הם ק'ד'ו'ש', סביבות הה' - ד' מלפניו וו' מלאחריו, וסביבות הר' - ק' מלפניו וש' מלאחריו, ויחדיו הם אותיות 'קדוש', והנה 'הר' הוא היצר הרע כמו שאמרו (סוכה נב). צדיקים נדמה להם כהר, ועל ידי 'סוב' את היצר בגדרים וסייגים, נעשה האדם 'קדוש' (הרה"ק רמ"מ נכדו של הרה"ק מראפשיץ, ליקוטי מהרמ"מ עמו' כ) ²².

בפרשתן (ד ט) 'רק השמר לך ושמור נפשך מאד', ומפרש ה'כלי יקר' (שם) לך היינו שמירת הגוף - ולא הזכיר בו מאד כמו שאמר בשמירת הנפש, כי בשמירת הנפש על האדם להזהר יותר מבשמירת הגוף, לכך אמר 'ושמור את נפשך מאד', שבוה יוסיף שמירה על שמירתו.

ובתוספת נופך יש מהרה"ק ה'חווה מלובלין' זי"ע (טהור רעיונים' הובא בשש"ק. 'אמת ואמונה' מהרה"ק מקאצק), 'רק השמר לך', שאכן, אף שעל האדם לשמור על גופו להאכילו ולהשקותו ושאר צרכיו, מכל מקום יעשנו בדרך 'מיעוט' (שלא 'יחמיר' כל כך בזה), כמו שאמרו (סנהדרין מט.) 'אכין ורקין מיעוטיין הן', משא"כ בעניני

אל הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע נכנס פעם יהודי ושאלתו בפיו, היות והוצע לו לעבוד בין אנשים שאינם שומרי תורה ומצוות, באופן שברור לו שלא יעבור לא על איסורי תורה ואפילו לא על דרבנן, אלא שמסוכן הוא להיתפס ל'קרירות'... ענה לו ה'חזון איש' - קרירות הוא ביהרג ואל יעבור.

כט. שמעתי מאברך מתושבי אשדוד שלפני כמה שבועות ביקר בבית אביו הדר בבני ברק, משרצה לחזור לביתו וכבר ישב ברכבו גילה שנעלם ממנו הפלאפון שלו, וכידוע שבזמנינו אנו 'אסור לאדם להלך ארבע אמות' מבלי פלאפון זמין בכיסו... על כן שב על עקבותיו והחל מחפש בבית אביו אחר הפלאפון, ויהפוך האיש את הבית במשך כשעה ומחצה אך לצערו הגדול העלה חרס בידו, על כן החליט 'מוטב אהיה שוטה' שאין דעתו מעורבת בין הבריות - מבלי הפלאפון בכיסו... ולא אשאר בבית אבי עד שיאיר היום, ויהי אך נתיישב ברכבו מצא את הפלאפון נופל מבין בגדיו, ויהי לפלא... טרם צאתו מן העיר עבר בתחנת אוטובוס שברחוב כהנמן (תחנה אחרונה) והנה הוא רואה שעומד לו בחור מתושבי אשדוד שהפסיד את האוטובוס האחרון שעבר לפני כמה רגעים באותה תחנה, נכמרו רחמיו והעלהו לרכבו, בתוך כדי נסיעתם גילה הבחור את לבו כי הוא עצמו התדרדר ברוחניות וכבר שקוע היה בטומאת תועבת ה'כלים' - בשאול תחתיה ל"ע, אלא שהוריו שלחוהו ל'טיפול' אצל יחיד מומחה הדר בבני ברק והלה העלהו על דרך המלך, ובזו השעה הוא כבר עומד בסוף ותכלית הטיפול... ואכן, הלילה הזה היה אצל המטפל ומשגמר אצלו מיהר להספיק את האוטובוס האחרון וכבר עלה עליו אלא שמצא שם את חבריו לשעבר יושבים יחדיו, מיד החל לחשוב, חלילה לי מעשות כדבר הזה - לשבת יחד עמהם על האוטובוס, כי כאן ב'שעתא חדא בריגעא חדא' הנני שב לשאול תחתית, לאידך, אם ארד הרי אצטרך ללון ברחוב של עיר כי מעות ל'ספיישל' אין לי, וגם מכר או קרוב אין לי בבני ברק, אך אזרתי אומץ, והחלטתי, יעבור עלי מה, אינני מתקרב לחברי שמכבר ה"י... והנה אך ירדתי, עבר מע"כ ברכבו והעלה אותי אחר כבוד... עתה הבין כמה גלגל הקב"ה להעלים ממנו את הפלא' וכו' וכל זה כדי שהמתגבר על יצרו לא יקופח ואדרבה יבוא על שכרו משלם בנקל ובכבוד.

שוב שמעתי ממכירי בעל המעשה - אברך חשוב הדר בעיה"ק צפת ת"ו, כי בני ביתו חיפשו ותרנו אחר 'מקום עבודה' בתחום הגרפיקה (graphics), ובכל אתר ואתר שהציעה עצמה לעבודה ביקשוהו לשלוח 'קורות חיים'... וכן עשתה בתמימות ולא נקראה לבוא, עד שבאה ישועתה ונתקבלה לעבוד באחד המוסדות הנודעים דשם בין אנ"ש החרדים לדבר ה', ויהי ביום הראשון משהחלה בעבודתה גילתה שם כי האינטרנט פרוץ... מיד ניגשה לחדר המנהל וטענתה בפיה שלא תוכל בשום פו"א לעבוד עם אינטרנט פרוץ, אמר לה המנהל, הענין יסודר עד למחרת - שהרי כולנו כאן 'חרדים'... אך בפועל לא נעשה מאומה בענין, ולמחר כששבה לעבודה מצאה שעדיין לא נגדרה הפרצה כלל וכלל. ושוב ביקשה מהמנהל בקשתה דאתמול ונענתה כדאשתקד, משראתה ביום השלישי שלא זז מאומה עזבה את העבודה בצהרי היום והודיעה לאחראים עליה כי מקומה פנוי להבא בתור... ובלב שמח (ודואג מעט על הפרנסה מה תהא עליה) שבה לביתה, לא עברה כמחצית השעה, והפלא' מצלצל בקול... מהצד השני דיברו מנהלי 'כתב עת' (עיתון) גדול וידוע בעיר

הוא שיהיה האדם כעת במקום הזה, מסתמא גלוי לפניו ית' שזה המקום לא יגרום שום מגיעה ח"ו לעבודתו ית', רק המגיעה הוא מצד האדם, לכך אמר 'שלא יהיה לבו חלוק על המקום' - שהוא שם, עכ"ל.

ובן נאמר בפרשתן (ד כט) 'ובקשתם משם את ה' אלוקיך ומצאת כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך, ופירש הבעש"ט זי"ע (מאור עינים ליקוטים, דף צד) 'ובקשתם משם - משם דיקא, ולא יאמר אדם וכי ממקומי המרוחק אשר הנני עומד אמצא את ה', לזה תדע ובקשתם משם את ה' אלוקיך, משם דייקא תבקש את בוראך אוהבך ותמצאהו. ואין לך כל צורך לתור אחר מקום מוכשר וראוי לכך, אלא מכל מקום שהאדם נמצא

ובקשתם משם - אף ממקומו המרוחק ימצא את ה' בפרשתן, 'בכל לבבך' וברש"י, שלא יהא ליבך חלוק על המקום, איתא מהרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע (פר' ויצא) וז"ל. 'אומרים בשם הרה"ק רבי שלמה קארליניר זצוק"ל, על מה דאיתא ברש"י בשם חז"ל על הפסוק (ו ה) 'ואהבת את ה' אלוקיך בכל לבבך - שלא יהיה לבך חלוק על המקום, ואמר הפירוש, אשר בכל מקום שהוא - יעבוד את השי"ת, כי יש בני אדם כשהם באיזה מקום ואינם עובדים להשי"ת, אומרים שהמקום גורם, כי אם היה באיזה מקום אחר בודאי היה עובד להשי"ת, על זה אמר שחלילה לומר כן, כי לא המקום גורם ח"ו איזה מגיעה לעבודתו ית', כי כיון דהכל מאתו ית', ורצון ה'

נתניה, וכה אמרו לה, לפני כארבעה חדשים שלחת הנה קורות חיך, משום מה עתה עברנו עליהם שוב וזקוקים לעבודתך, בתנאים נוחים פי כמה, שאינה זקוקה לצאת מביתה לעבודתה, ושכרה ישולם בכפליים ממה שהובטח לה באותם המוסדות, כי אכן, 'אין אדם שומע לי ומפסיד' (דב"ר ד ה) ו'ברוך משלם שכר טוב ליראיו'.

ל. על משקל אלו הדברים ביאר הרה"ק רבי מנחם מנדל מווארק זי"ע מדוע מכנים את היפוכו של תלמיד חכם בשם 'עם הארץ', על שהוא מחובר לארץ, כי תמיד הוא אומר בארץ פלוני אצליח דרכי ובארץ פלוני לא אצליח, ואינו מאמין שלא המקום הוא הגורם הצלחה לאדם, אלא 'בעל המקום' הוא המנהיג תבל ויושביה מי יצליח ומי לא יצליח, ומכיוון שאינו מאמין בזה נחשב כאפיקורס עד שאמרו עליו 'עם הארץ מותר לנוחרו כדג, ביום הכיפורים שחל להיות בשבת' (פסחים מט:), כי המאמין יודע שהקב"ה רוצה מאת כל אחד את עבודתו כפי יכלתו, וממקומו אשר הכין לו.

כה ביאר הרה"ק ה'תולדות יעקב יוסף' זי"ע בשם מרן הבעש"ט הק' זי"ע (בשלח, בפסוק ויצעקו בני"י) שהחושב לברוח ממצבו הרע ומהצרה שנחתה לפתחו, אינו דומה אלא לחולה שתקפתו החולי (כגון בעת חבלי לידה) והוא רוצה 'לברוח' מייסוריו על כן הוא בורח ומהלך ממקום למקום, שאין זה אלא חוכא ואיטלולא - שבכל מקום שילך ילך עמו חליו. כיו"ב הוא ה'בורח' כביכול מהקב"ה... אין לו אלא עצה אחת לברוח אל בעל הבירה, שהכל מאתו בא, יתפלל ויתחנן אליו שיטיב מצבו ויסיר מאתו כל המצוקות והקשיים.

אחד מחסידי הרה"ק ה'ברכת אברהם' זי"ע הוכרח לשהות בימי ראש השנה באמריקה הרחוקה, בצר לו שלח אליו מכתב ושפך את מר ליבו על שלא יוכל לשהות בימים הנוראים והקדושים אצל הרבי, ענה לו הרבי לכל יהודי - במקום שהוא נמצא, שם העמיד ה' סולם מוצב לעלות על ידו השמימה, כמו שמצינו שהסולם של יוסף הצדיק היה דייקא בערוות הארץ בארץ מצרים, ומשם העפיל למדרגותיו הגבוהות בקדושה להיקרא 'יוסף הצדיק', כמו כן כעת שהנך נאלץ לשהות בימים הקדושים בארה"ב הרי ששם הכין לך הקב"ה סולם גבוה מעמקי האדמה עד שמי רום, ודייקא משם תתעלה ותתקרב לצור העולמים, על כן קבל נא זאת באהבה ובשמחה...

לא. ומטעם זה אמר הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע לבאר מדוע ה'עשרת הדברות' מתחילות ב'אנכי וגו' אשר הוצאתיך מארץ מצרים' ולא פתח ואמר 'אנכי אשר בראתיך', כי עיקר כוונת היצר הוא להכניס לאדם מחשבות יאוש וענווה פסולה שאיננו ראוי לקבל התורה, לכך החל הקב"ה את עשרת הדברות ביציאת מצרים, שהבא לקבל התורה משם נלמד אף מיד אחר 'יציאת מצרים' מקום שהיו בני ישראל שקועים במ"ט שערי טומאה גם כן ראויים היו לקבל את התורה, וכמו שאמר הכתוב 'מבטן שאול שיוועתי אליך שמעת קולי' ויכול להתקרב אל ה' ולתורתו.

הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע היה אומר על הפסוק בפרשתן (ד כ) 'ועתה ישראל שמע אל החוקים' ובפסוק שלפניו כתוב 'ונשב בגיא מול בית פעור' ופירש"י 'ונצמדתם לעבודה זרה', ואף על פי כן 'ועתה ישראל שמע אל החוקים'

בתורה ובתפילה אינו כבי טוב, לא יתייבש לגמרי מלעבוד את ה', אלא אדרבה יעבוד עד כמה שידו מגעת וסוף דבר שה' יגמור בעדו, ויעלה להתקרב אל ה'.

ועל הכל, ידע, שהקב"ה יושב ומצפה שיתקרב אליו, ויגדיל בקרבו אהבתו אליו, וז"ל ה'אור החיים' הקדוש בפסוק 'ואהבת את ה' אלוקיך'... עוד ירצה לעורר לב איש ישראל לאהבת ה' על דרך אומרם ז"ל (ילקוט ס"פ נח) בפסוק 'ושב תהלות ישראל' - שלא בחר ה' מכל התהילות אלא כשהללוהו ואמרו לפניו ברוך ה' אלהי ישראל, אז ישב על כסא מלכות עולם. והוא אומר ואהבת את ה' למעם זה שלא בחר להיות אלא אלוקיך, ובהעיר האדם לבו לפרטים כאלו תתנתק נפשו ותתר ממקומה בהתעוררות נפלא ורם באהבת הנאהב יתעלה רום תפארת כבודו.

'עשרת הדברות' קבלת התורה - הזמן גרמא לקבלת התורה

בשבת זו קוראים בתורה עשרת הדברות, איתא מהרה"ק רבי פנחס מקאריין זי"ע (אמרי פנחס שפה) שכמו גרעין הזרע שתחילת צמיחתו תבוא רק אחר שגרק תחילה באדמה כך הם בני ישראל בזו העת, כי בתשעה באב יושבים על הארץ, ואז הם נדמים לגרעין הנרקב, ולאחר מכן באה הצמיחה להתחיל מחדש 'קבלת התורה' בעשרת הדברות.

יחפשנו ויבקשנו עד שלכסוף ומצאת, בתנאי כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך ואז תמצאנו ותוכל לעלות ראש הפיסגה יי.

ואהבת את ה' בכל לבבך - אפילו כשאנו מרגיש בלבו כל הרגש קרבת ה'

בפרשתן (ו ה) 'ואהבת את ה' אלוקיך בכל לבבך ובכל נפשך', וביאר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם זי"ע (ד"ה בכל לבבך) דהנה חז"ל דרשו (ברכות נד.) בכל נפשך - אפילו הוא נוטל את נפשך, שגם אז 'ואהבת את ה', ועזה"ד יש לדרוש בכל לבבך - אפילו נוטל את לבבך, והיינו שלפעמים אין לאדם לב כלל לעבודת הבורא יתב"ש, גם אז יתחזק במסירות נפש לעבוד את הבורא כפי יכלתו במצבו זה יי.

כעין זה היה אומר הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב זי"ע בשם הרה"ק ה'חווה' מלובלין זי"ע, דהנה איתא (שם) 'ובכל נפשך - אפילו הוא נוטל את נפשך, ובכל מאדך - בכל מדה ומדה שהוא מודד לך הוי מודה לו, ולכאורה צריך ביאור, אחר שכבר הורה לנו לאהוב את הבורא בכל נפשך ב'מסירות נפש', מה שייך לשוב ולומר 'בכל מאדך' בכל מידה ומידה שהוא מודד לך, וכי חידוש יש בזה יותר מכל 'מסירות נפש' שכבר ציווה עליה 'בכל נפשך'. אלא, מבאר הרה"ק, 'בכל מידה שהוא מודד לך' קאי על עניני רוחניות, שאף אם מרגיש שמצבו

(מעשה) והכל מחול לך, והיה הרה"ק חוזר ואומר והכל מחול לך... והכל מחול לך, וכוונתו לומר אם תקבלו עליכם מכאן ואילך לעבוד את ה', ימחול לכם על כל העבר בתנאי שמעתה 'שמע ישראל אל החוקים ואל המשפטים לב. ז"ל הרה"ק ה'חידושי הרי"ם זי"ע היהודי הקדוש זצ"ל אמר, שהקב"ה נתן 'שטר חוב' לישראל, שנאמר ובקשתם משם ומצאת (אם תבקש תמצאנו), ואף שעל הדורות הללו כתיב (עמוס ח יב) ישוטטו וגו' ולא ימצאו, זה הוא עיקר שאף שלא ימצאו מכל מקום ישוטטו למצוא, וזה הפסוק 'ובקשתם משם' - הוא הבטחה, שיהא בנו זה המבוקש (החיפוש והשתוקקות), על כן צריך כל אחד לראות שיהא בנו זה המבוקש (ליקוטי הרי"ם בפרשתן) כתב החיד"א (נחל קדומים אות א' בפרשתן) 'ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר', בעת ההיא לאמר ר"ת הבל (פיו) וגם הוא הלב - שתהיה התפלה בכונת הלב.

לג. וכמו שאמר הפייט 'שופכים לך שיח בלא לב ולב', ואינו מובן הכוונה - האם הם שופכים שיח עם לב או בלא לב. אלא יש לבאר - שאין להם לב, אלא שאינם מתייבשים, והם תרים ומחפשים אחר לב - בזכות אלו הושע נא.

מעשה ביהודי שקבל בפני הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע שתפלתו אינה עולה לו בניקל, ואינו מצליח להתפעל בתפלתו כאוות נפשו, וכמי שאומר 'עס דאוונט זיך נישט'. השיבו הרבי, הבט נא בשולחן ערוך ב'הלכות תפלה', ולא תמצא סעיף אחד שמוזכר שם הלכה כזו - שצריך להרגיש טעם והתרגשות בשעת התפלה, גם לא תמצא תנאי כזה שאין עומדים להתפלל רק באופן שהרגש הלב עומד במיטבו, ולא תמצא שם אלא דברים פשוטים, שצריך כל אחד להתפלל שלוש תפילות בכל יום ולהתאמץ בהבנת וכוונת פירוש המילות כפשוטם ולא יותר מכך (משחת שמן מאמרים ויקהל).

אלא אמר להן (כפה הר כניגית) על התורה שבע"פ, שיש בה דקדוקי מצות קלות וחמורות והיא עזה כמות וקשה כשאל קנאתה, לפי שאין לומר אותה אלא מי שאוהב את הקב"ה בכל לבו ובכל נפשו ובכל מאודו, שנא' 'ואהבת את ה' אלוקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך'.

וע"י התורה זוכה האדם להיות בן עולם הבא, כרתניא (נדה עג.) 'כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עולם הבא', ואל תשיבני שכבר שנינו (סנהדרין צ.) 'כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא', ואם כן מדוע עלי להתייגע בתורה להיות 'שונה הלכות בכל יום' כדי לזכות לעוה"ב"י. דשנינו דברים נפלאים בדברי הרמ"ע מפאנו (מאמרי הרמ"ע מפאנו, מאמרי שבתות ה' חלק א') המבאר בטוב טעם, דיש הזוכים לחלק בעוה"ב, ויש שהם 'בני עולם הבא', והם שונים זה מזה כרחוק מזרח ממערב, למה הדבר דומה, לכן השוהה אצל אביו ובביתם נמצא גם כן 'אורח' המתאכסן אף הוא באותו בית, הנה הגם ששניהם נמצאים במקום אחד ואוכלים ושותים מקערה אחת, מכל מקום הבן אצל אביו הוא בבחינת בן בית אצל הוריו, וכלומר, שאינו מתבייש ליטול כל אשר יראה לנכון, ואילו האורח יבקש רשות בטרם ישיט ידו לקחת דבר מה, ואף אם לא יעכבו ממנו ליהנות מכל טוב לא יתענג שם כמו הבן, שהרי סוף סוף אורח הוא. כיוצא בדבר ממש, השונה הלכות בכל יום ועוסק בתורה זוכה להיות 'בן עולם הבא', כאותו הבן הנמצא בבית אביו, אבל אם חלילה אינו עוסק באורייתא תדירא, הגם שיזכה לקבל 'חלק בעולם הבא', מיהו יהא שם בתורת אורח שאינו מרגיש נח בשיבתו שם, ולא כתושב גרידא.

הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע אמר לבאר, מכיוון שבתשעה באב אסור לעסוק בתורה, ואם כן היה לנו לחוש ל'אם תעזבני יום יומיים אעזבך' (ירושלמי ברכות ט ה, ממגילת סופרים), ושמא יתרחקו ביותר מלימוד התורה, על כן קוראים בשבת זו 'עשרת הדברות' - להתחזק מחדש בעסק התורה"י.

וביותר הזמן גרמא להוסיף חיל בלימוד התורה, שהרי 'לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב' (תענית כו:), והטעם אמרו (שם, וכן ב"ב קכא:), כאחד מן הטעמים, כיון שפסקו ביום זה מלכרות את עצי המערכה, ופירש ב'רבינו גרשום' (ב"ב שם), יום שפסקו מלכרות עצים למערכה, שלפי שעה שהיו עסוקים לכרות עצי המערכה היו מתבטלין בתלמוד תורה, אבל אותו יום פסקו ועשאוהו יום טוב שמכאן ואילך היו עוסקין בתורה, מעתה בידם להוסיף על קביעותם בתורה. 'מכאן ואילך, מאן דיוסיף יסיף', וברש"י (תענית לא. ד"ה מכאן ואילך), דמוסיף לילות על הימים לעסוק בתורה יוסיף חיים על חייו. ומדברי חכמינו ז"ל נראה גודל החיוב להוסיף בלימוד התורה מיום ט"ו באב ואילך, 'ואחד המרבה ואחד הממעיט בלימודו, יוסיף לכל הפחות שעה קלה יתר על שיעוריו עד עתה...

והעיקר בתורה היא ה'יגיעה' כדמצינו במדרש (תנחומא נח ג) , וז"ל, ...תורה שבע"פ שהיא קשה ללמוד ויש בה צער גדול שהוא משולה לחשך שנאמר (ישעיה ט) 'העם ההולכים בחשך ראו אור גדול' - אלו בעלי התלמוד שראו אור גדול שהקב"ה מאיר עיניהם באיסור והתר בטמא ובטהור... ולא קבלו ישראל את התורה עד שכפה עליהם הקב"ה את ההר כניגית...

לד. כתיב (משלי ו כב) 'בהתהלך תנחה אותך ובשכבך תשמור עליך', וי"ל עפ"י ביאורו של הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע בפרשתו, שיש דברי תורה המתיישבים בדעת האדם ומתחווין לו דיקא 'בשבתך בביתך', ומאידך יש דברי תורה אשר יתבררו לו דיקא 'בלכתך בדרך' או 'בשכבך ובקומך', ולכן על האדם לעסוק בה בכל עת ועת ללא שום הפסק, וזהו גם כן 'בהתהלך תנחה אותך, ובשכבך תשמור עליך, בכל מצבי האדם מתבארים אצלו דברי התורה באופן אחר.

לה. ה'ערוך לנר' (נדה עג.) מבאר, שאכן כל ישראל יקבלו חלקם לעולם הבא, אך לא יזכו לו מיד 'רק אחרי צירוף כזהב וכסף מכל סיגי היצה"ר וחטאי עולם הזה, אבל מי שנאמר בו שהוא בן העולם הבא ינחול העוה"ב בקלות מיד כשיצא מהעוה"ז, וילך לשם בדרך ישר כי יוליך אותו ה' לשם'.

באר הפרשה - ואתחנן

יז

'תש-כח' השמש, והוא חמשה עשר באב שאז תשש כוחה של חמה, וכמו כן יזכור את בוראו קודם הגיע הירח זה חודש אלול כדאיתא בזוה"ק (זו"ח צו:): ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים דא חודש אלול.

יהי ה' אלוקינו עמנו, ויעזרנו שנוכה להתכונן בהכנה הראויה לפני בוא הימים הקדושים, ולהתייגע בדברי התורה הקדושה, ובקרוב יבא מבשר צדק משמיע טוב, ויבשר לנו בשורות טובות ישועות ונחמות, ונוכה לשמוע מפי הגבורה את הקריאה נחמו נחמו עמי, ונוכה לכתובה וחתומה טובה בספרן של צדיקים גמורים.

כסאות למשפט - ההכנה לקראת יום הדין הקרב ובא מתאמרא בשם צדיקים שמיום חמשה עשר באב שומעים כבר את קול הזות 'כסאות למשפט' בבית דין של מעלה, שמכינים אותם לקראת יום הדין"י.

בימים אלו, ראוי לו לאדם להחל את ההכנה דרבה לקראת יום הדין הגדול והנורא, וכמו שאיתא בספה"ק 'אור המאיר' (תחילת דרוש לר"ה), על הפסוק (קהלת יב ב) 'זכור את בוראך...עד שלא תחשך השמש והירח', שבא ללמדנו בינה שעל האדם להתעורר לזכור את בוראו, עד שלא תחשך היינו קודם שיבא היום שבו

לו. רבים נוהגים לאחל 'כתיבה וחתומה טובה' כבר מיום ט"ו באב, וידוע ש'כתיבה וחתומה טובה' עולה בגמטריא 'חמשה עשר באב' חושבנא דדין כחושבנא דדין (הגרי"ש אונגאר זצ"ל בשם אביו).